

หลักการพิจารณาคดีในเรื่องการแสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉล

๕.๑ การฟ้องและการรอดคดี

๕.๑.๑ กรณีพิพาทระหว่างคู่กรณี

โดยปกติเมื่อมีการทำกลฉ้อฉลขึ้น คู่กรณีผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลย่อมจะเป็นผู้ได้รับความเสียหาย กฎหมายจึงให้ความคุ้มครองคู่กรณีผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลในการกล่าวอ้างเหตุกลฉ้อฉลเพื่อเพิกถอนนิติกรรมหรือเรียกค่าสินไหมทดแทนได้จากคู่กรณีผู้ทำกลฉ้อฉล อย่างไรก็ตาม ผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลก็อาจถูกฟ้องให้ปฏิบัติตามนิติกรรมนั้น ๆ ได้เช่นกัน ซึ่งมีข้อพิจารณา ดังนี้

๕.๑.๑.๑ ภาระการพิสูจน์

ภาระการพิสูจน์ในเรื่องกลฉ้อฉลนี้ย่อมตกแก่ผู้กล่าวอ้างว่าตนได้แสดงเจตนาไปโดยถูกกลฉ้อฉล ซึ่งเป็นหลักที่ตรงกันในกฎหมายของนานาประเทศ

หลักกฎหมายอังกฤษ

ศาลฎีกาชั้นนางของอังกฤษได้วางหลักกฎหมายในคดี Derry v Peek^๑ ว่า กลฉ้อฉลเป็นการกล่าวหาที่สำคัญ จึงต้องมีการพิสูจน์ให้ปรากฏ

(1889) 14 App. Cas. 337, cited by G.H. Trebil, The Law of Contract, p. 223.

ถึงการทำกถฉด จึงเป็นภาระของผู้กล่าวอ้างว่าแสดงเจตนาโดยถูกกถฉดที่จะ
ต้องนำสืบให้เห็นว่ามีการทำกถฉดขึ้น และตนได้แสดงเจตนาไปเพราะกถฉดนั้น ๑

หลักกฎหมายสหรัฐอเมริกา

ในเรื่องกถฉดนี้จะต้องมีการพิสูจน์ให้เห็นถึงกถฉด และต้อง
พิสูจน์ว่าผลจากการหลอกลวงนั้น ทำให้คู่กรณีถูกหลอกลวงยอมติดต่อกับ
คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ๒ จึงเป็นภาระของผู้กล่าวอ้างว่าแสดงเจตนาโดยถูกกถฉด
ที่จะต้องนำสืบความที่ตนกล่าวอ้าง

หลักกฎหมายฝรั่งเศส

ตามมาตรา ๑๑๑๖ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสบัญญัติว่ากถฉด
ไม่ใช่เพียงการสันนิษฐานและจะต้องได้รับการพิสูจน์ ๓ ดังนั้น ใครเป็นคนอ้าง

๑
A.P. Furmston, Cheshire and Fifoot's Law of Contract, p. 253.

๒
John D. Calamari & Joseph M. Perillo, The Law of Contracts, p. 279.

๓
Marcel Planiol et Georges Ripert, Traite Pratique de Droit Civil Francais, p. 273.

กลฉ้อฉล ผู้ที่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงกลฉ้อฉล^๑ ภาระการพิสูจน์จึงตก
แก่ผู้อ้างกลฉ้อฉล เพื่อให้สัญญาเสื่อมเสีย^๒ ซึ่งได้แก่บุคคลผู้แสดงเจตนาไปโดย
ถูกกลฉ้อฉลนั้น

หลักกฎหมายเยอรมัน

ตามกฎหมายเยอรมันมีหลักว่า ในคดีแพ่งคู่กรณีมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ข้อ
เท็จจริงทั้งหลายซึ่งตนกล่าวอ้างขึ้น เพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตน^๓ ดังนั้นเมื่อ
ผู้แสดงเจตนาอ้างว่าตนได้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉล ภาระการพิสูจน์จึงตกอยู่
แก่ผู้กล่าวอ้างตนได้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลนั้น

๑ คร. สุธาภิเศก สัตตมศย์, คำบรรยายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์
เปรียบเทียบ ๑, หน้า ๓๖.

๒

Marcel Planiol, Planiol Civil Law Treatise, p. 611.

๓

M.J. Cohn, Manual of German Law Volume II,
(London : The British Institute of International and
Comparative Law, 1971), p. 219.

หลักกฎหมายไทย

ตามมาตรา ๔๔ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติว่า
 "ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้อง
 หรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่กับฝ่ายที่กล่าวอ้าง....."

การที่ศาลจะกำหนดให้ฝ่ายใดเป็นผู้นำสืบก่อนนั้น ศาลจะต้องดูว่า
 ฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์มากกว่า แล้วจะสั่งให้ผู้มีภาระการพิสูจน์มากกว่าเป็น
 ผู้นำสืบก่อน^๑ ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งอ้างว่าตนได้แสดงเจตนาโดยถูกกลั่นแกล้ง
 ของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ภาระการพิสูจน์ย่อมตกแก่ผู้กล่าวอ้างว่าได้แสดงเจตนาไป
 โดยถูกกลั่นแกล้ง โดยอาศัยหลักเรื่องความผิดปกติธรรมดาของบุคคลหรือทรัพย์สิน
 กล่าวคือ ศาลย่อมจะต้องสันนิษฐานว่าทุก ๆ สิ่งย่อมจะต้องเป็นไปตามปกติธรรมดา
 ของมันตามธรรมดา ฉะนั้นถ้าคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างในทางนิเสธหรือปฏิเสธ
 ว่ามิได้เป็นไปเช่นนั้น ภาระการพิสูจน์ก็ตกอยู่กับฝ่ายนั้น^๒ เมื่อฝ่ายใดอ้างว่า
 ตนแสดงเจตนาโดยถูกกลั่นแกล้ง จึงเป็นหน้าที่ต้องนำสืบเพราะการทำเอกสาร
 สัญญาใด ๆ คู่กรณีจะทำกันโดยสุจริตและถูกต้องสมบูรณ์เป็นปกติธรรมดามากกว่า^๓

๑.

ศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณเศร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน,
 (ธนบุรี: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๔๖.

๒

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

๓

ศาสตราจารย์คณิง ฤทธิชัย, พยาน (กรุงเทพมหานคร: สารศึกษาการ
 พิมพ์, ๒๕๒๑), หน้า ๓๘.

เรื่องภาระการพิสูจน์ของผู้อ้างว่าตนแสดงเจตนาไปโดยถูกกลฉ้อฉลนั้น นอกจากจะพิสูจน์ว่าถูกฉ้อฉลฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ทำกลฉ้อฉลแล้วยังต้องพิสูจน์ว่าตนได้แสดงเจตนาไปเพราะถูกกลฉ้อฉลนั้น ถ้าปรากฏว่าการหลอกลวงนั้นไม่ได้มีผลต่อการตัดสินใจของผู้แสดงเจตนาแต่อย่างใด การกล่าวอ้างไปในเรื่องกลฉ้อฉลก็ไม่ประสบผล

๕.๑.๑.๒ การยกข้อต่อสู้คดี

ในกรณีที่ผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลถูกฟ้องให้ปฏิบัติตามนิติกรรมที่ทำขึ้นนั้น ผู้แสดงเจตนาโดยถูกหลอกลวงสามารถยกข้อต่อสู้ว่า ได้แสดงเจตนาไปเพราะกลฉ้อฉล ไม่ว่าจะเป็นการถูกฟ้องให้ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือถูกฟ้องเรียกเงินหรือในเรื่องอื่น ๆ

สำหรับในกรณีที่ผู้ถูกฉ้อฉลฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนาไปโดยถูกกลฉ้อฉล และฟ้องคดีโดยอ้างว่าแสดงเจตนาไปโดยถูกกลฉ้อฉลนั้น คู่กรณีฝ่ายที่ถูกกล่าวหาถ้าจะยกข้อต่อสู้ว่าตนไม่ได้ทำกลฉ้อฉล อีกฝ่ายหนึ่งเข้าทำนิติกรรมโดยใจสมัครเอง หรืออาจต่อสู้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งให้สัตยาบันนิติกรรมนั้นแล้ว ซึ่งถ้าปรากฏว่ามีกรให้สัตยาบันนิติกรรมก็ไม่อาจถูกเพิกถอนได้

๑ Oscar C. Sattinger et al, American Jurisprudence, pp. 231 - 232.

๒ Viscount Simonds, Halsbury's Laws of England, p. 859.

๓ G.H. Treil, The Law of Contract, p. 255.

อย่างไรก็ดี มีปัญหาสำคัญที่นำพิจารณาประการหนึ่ง คือ การกล่าวอ้างว่าผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลนั้นรู้ถึงข้อเท็จจริงหรือมีโอกาสรู้ถึงข้อเท็จจริงได้ จะรับฟังได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ยังมีความเห็นไม่เป็นแนวเดียวกัน

หลักกฎหมายอังกฤษ

ผู้กล่าวอ้างว่าแสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลมีภาระการพิสูจน์ว่าตนได้แสดงเจตนาไปโดยถูกกลฉ้อฉล ดังนั้น ผู้ทำกลฉ้อฉลจึงอาจยกข้อต่อสู้ได้ว่า อีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงข้อเท็จจริงอยู่แล้ว เพราะการที่ผู้แสดงเจตนาจริงอยู่แล้ว ย่อมถือไม่ได้ว่าถูกหลอกลวง ข้อต่อสู้ดังกล่าวนี้ ย่อมมีผลหากแสดงได้ว่าผู้แสดงเจตนารู้ถึงความจริงของข้อเท็จจริงในเวลาใด ๆ ก็ตามก่อนที่จะเขาทำสัญญา แต่จะต้องแสดงไม่ปรากฏว่าผู้แสดงเจตนาจริงถึงความจริงดังกล่าวอย่างแม่นยำและสมบูรณ์ (exact and complete) มิใช่รู้ข้อเท็จจริงแต่เพียงบางส่วนหรือรู้อย่างคลุมเครือ หรือเพียงแต่มีความสงสัยในข้อเท็จจริงนั้น การกล่าวอ้างว่าผู้แสดงเจตนารู้ถึงข้อเท็จจริงจะตกลงได้รับการพิสูจน์^๑ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ทำกลฉ้อฉลที่จะต้องพิสูจน์^๒

^๑ Viscount Simonds, Halsbury's Laws of England,
p. 859.

^๒
Ibid., p. 869.

^๓
M.P. Furmston, Cheshire and Fifoot's Law of Contracts, p. 253.

เพียงแต่การกล่าวอ้างหรือการตีความเอาเองของผู้ทำกลฉ้อฉลนั้นไม่เพียงพอ^๑ ดังนั้น จึงไม่เป็นการเพียงพอสำหรับผู้ทำกลฉ้อฉลที่จะกล่าวอ้างว่าผู้แสวงเจตนา มีวิถีทางที่จะรู้ถึงข้อเท็จจริงได้เหมือนกับบุคคลอื่น ๆ ในทางธุรกิจหรือคนทั่ว ๆ ไป ฉลาดพอที่จะค้นพบความจริงได้ ถึงแม้ว่าผู้ทำกลฉ้อฉลจะมีข้อสนับสนุนว่าคนอื่น ๆ สามารถรู้ได้ก็ตาม^๒ ผู้พิพากษาของอังกฤษท่านหนึ่ง คือ ลอร์ด คิวตี้ตัน ไกล์กล่าวเกี่ยวกับในเรื่องนี้ว่า "ไม่มีใครมีสิทธิที่จะแสดงเท็จให้คนอื่นเข้าใจผิด แล้วจะแก้ตัวว่าบุคคลอื่น ๆ นั้นมีโอกาสที่จะรู้ถึงความถูกต้องของข้อเท็จจริงได้"^๓

หลักกฎหมายสหรัฐอเมริกา

ในกรณีที่ผู้แสวงเจตนาไม่ได้เชื่อในการหลอกลวงโดยรู้ถึงข้อเท็จจริงอยู่แล้ว ผู้แสวงเจตนาจะมาอ้างว่าแสดงเจตนาไปเพราะกลฉ้อฉลไม่ได้ เพราะในกรณีนี้เท่ากับไม่มีการหลอกลวง^๔ ข้อต่อสู้ว่ากรณีอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงข้อเท็จจริงแล้วรับฟังได้

^๑ Viscount Simonds, Halsbury's Laws of England, p. 869.

^๒

Id., p. 868.

^๓

M.P. Farmston, Cheshire and Fifoot's Law of Contract, pp. 255 - 256.

^๔

John D. Calamari & Joseph M. Perillo, The Law of Contracts, pp. 279 - 280.

สำหรับในกรณีดังกล่าวอ้างว่า ผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลั่นแกล้งจะรู้ถึงข้อเท็จจริงใดนั้น ในสหรัฐอเมริกาเป็นหลักว่า ผู้แสดงเจตนามีหน้าที่ต้องป้องกันหรือรักษาประโยชน์ของตนเอง มีคดีจำนวนมากที่ตัดสินว่าเป็นหน้าที่ของทุก ๆ คนที่จะต้องสังเกตและเสาะหาข้อเท็จจริง ดังนั้น คนที่เชื่อคนง่าย ๆ กูเหมือนจะรับโชคเคราะห์ของตนเอง ถึงแม้ว่าจะมีข้อจำกัดของหลักดังกล่าวอยู่บ้าง แต่ศาลก็นำหลักดังกล่าวมาปรับใช้อยู่เสมอ แต่แนวความคิดนี้ได้เปลี่ยนไปโดยศาลเวอรัมองคกล่าววว่า "กฎหมายจะช่วยบรรเทาทุกข์ แม้แต่ในหมู่คนที่โง่เขลาหรือถูกหลอวงให้เชื่ออย่างง่าย ๆ ก็ตาม" และศาลเวอรัมองคยังกล่าวต่อไปว่า "ไม่มีคนโง่คนใดจะได้รับการประโยชน์จากการคิดโง่โดยอ้างเหตุผลง่าย ๆ ว่าเหยื่อของเขาบังเอิญเป็นคนโง่เขลาเอง" ๒

ในปัจจุบันข้อยกเว้นจากหลักที่ว่าทุกคนมีหน้าที่ต้องสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเองนั้น ปรับใช้ในกรณีที่มีการหลอวงโดยมีเจตนาที่จะทำให้เข้าใจผิดก็กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้แสดงเจตนาถูกหลอวงให้เข้าใจผิดโดยกลั่นแกล้ง ศาลในสหรัฐอเมริกาถือว่าผู้ทำกลั่นแกล้งไม่อาจหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในการทำกลั่นแกล้งโดยอ้างว่าถูกหม้ออีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาจะเสาะหาข้อเท็จจริงได้ ๔

๑ Oscar C. Battinger et al, American Jurisprudence, p. 330.

๒

John D. Calamari & Joseph M. Perillo, The Law of Contracts, p. 280.

๓

Ibid.

๔

Oscar C. Battinger et al, American Jurisprudence, pp. 250 - 251.

หลักกฎหมายฝรั่งเศส

ตามหลักกฎหมายฝรั่งเศส การแสดงเจตนาจะเสื่อมเสียต่อเมื่อ
 กลฉ้อฉลก่อให้เกิดความสำคัญผิดแก่ผู้แสดงเจตนา เมื่อผู้แสดงเจตนาถึงข้อเท็จจริง
 อยู่แล้ว ย่อมไม่ทำให้เกิดความสำคัญผิดอีกต่อไป แต่ในกรณีที่ผู้แสดงเจตนาไม่ได้
 ถึงข้อเท็จจริง ผู้ทำกลฉ้อฉลจะอ้างว่าอีกฝ่ายควรจะถึงการหลอกลวงของตน
 ไม่ได้ แม้ว่าจะเป็นการหลอกลวงในสิ่งซึ่งไม่เป็นเรื่องสำคัญก็ตาม ทั้งนี้เพราะ
 กฎหมายไม่ต้องการให้คนหลอกลวงได้รับประโยชน์จากการหลอกลวงของตน ๑

หลักกฎหมายเยอรมัน

หลักกฎหมายเยอรมันถือว่า กลฉ้อฉลจะทำให้นิติกรรมเสื่อมเสียเมื่อ
 กลฉ้อฉลนั้นใ้คงใจให้ผู้แสดงเจตนาแสดงเจตนาทำนิติกรรม ๒ กล่าวคือ
 กลฉ้อฉลของทำให้ผู้แสดงเจตนาเกิดความสำคัญผิดและได้แสดงเจตนาออกไป ๓
 เมื่อผู้แสดงเจตนาถึงข้อเท็จจริงย่อมไม่ก่อให้เกิดความสำคัญผิด ดังนั้นข้อต่อสู้ว่า
 ผู้แสดงเจตนาถึงข้อเท็จจริงอยู่แล้วจึงยกเป็นข้อต่อสู้ได้แต่ข้อต่อสู้ว่าการหลอกลวงนั้น
 เป็นการหลอกลวงในสิ่งไม่สำคัญซึ่งผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมจะรู้ได้เองนั้น รับฟัง

๑ Barry Nicholas, French Law of Contract, p. 97.

๒ W. Liebert, Bürgerliches Gesetzbuch Band I

(Allgemeiner Teil), p. 493.

๓

Horbert Horn et al, German Private and Commercial
 Law : An Introduction, p. 81.

ไม่ได้เพราะคนโกง ไม่ควรได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย

หลักกฎหมายมาเลเซีย

ตามมาตรา ๑๕ พระราชบัญญัติสัญญา มาเลเซียถือว่า ถ้ากลฉ้อฉลหรือ การทำให้เข้าใจผิดโดยประการอื่น ๆ (เช่นการแสดงเท็จโดยสุจริต) นั้น ไม่มีผล ต่อการ انعقدเจตนา กลฉ้อฉลหรือการทำให้เข้าใจผิดโดยประการอื่น ๆ นั้นก็ไม่กระทบ กระเทือนความสมบูรณ์ของสัญญา^๒ ดังนั้น ข้อต่อสู้ว่าผู้แสดงเจตนา รู้ถึงข้อเท็จจริง อยู่แล้ว จึงรับฟังได้เพราะเมื่อรู้ข้อเท็จจริงแล้ว กลฉ้อฉลนั้นก็ไม่มีผลต่อการตัดสินใจใจของผู้แสดงเจตนาแต่อย่างใด

สำหรับข้อต่อสู้ว่าผู้แสดงเจตนามีโอกาสรู้ถึงข้อเท็จจริงใ้แก่นั้น ตาม มาตรา ๑๕ วรรค ๒ พระราชบัญญัติสัญญาจึงกล่าวถึงคดีเป็นขยกเว้นว่า แม้ว่า กลฉ้อฉลหรือการทำให้เข้าใจผิดโดยประการอื่น ๆ จะมีผลต่อการตัดสินใจแสดงเจตนา สัญญาก็ไม่เป็นโมฆียะถ้าผู้แสดงเจตนามีวิถีทางที่จะรู้ถึงความจริงได้ หากใช้ความ ระมัดระวังตามปกติ (ordinary diligence)^๓

อย่างไรก็ดี แมตามมาตรา ๑๕ วรรค ๒ ดูเหมือนว่าข้อต่อสู้ว่าผู้แสดงเจตนามีโอกาสรู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น น่าจะรับฟังได้ก็ตาม แต่ศาลมาเลเซียก็

_____ ศูนย์วิทยทรัพยากร

Konrad Zweigert and Hein Kotz, An Introduction to Comparative Law, p. 94.

๒

Visu Sinnadurai, The Law of Contract in Malaysia and Singapore Cases and Commentary, p. 205.

๓

Ibid.

วินจันย์ในคดี *Meyer v Brown*

ว่า ข้อยกเว้นที่ว่าสัญญาไม่เป็นโมฆียะ

หากผู้แสดงเจตนาผิดทางที่จะรู้ข้อเท็จจริงใดโดยใช้ความระมัดระวังตามปกตินั้น
ไม่ปรารถนาใช้ในกรณีกลฉ้อฉล

กล่าวโดยสรุปผู้เขียนเห็นว่า ข้อต่อสู้ว่าผู้แสดงเจตนาถึงข้อเท็จจริงนั้น
สามารถรับฟังเป็นข้อต่อสู้ได้ เพราะเมื่อผู้แสดงเจตนาถึงข้อเท็จจริงแล้วย่อมจะถือไม่ได้
ว่าถูกหลอกหลวง^๒ แต่สำหรับข้อต่อสู้ว่าผู้แสดงเจตนามีโอกาสจะรู้ถึงข้อเท็จจริงใต้นั้น
ผู้เขียนเห็นด้วยกับหลักกฎหมายของต่างประเทศที่ไม่เปิดโอกาสให้คนโกงได้ประโยชน์
จากการทำกลฉ้อฉล โดยอ้างว่าอีกฝ่ายหนึ่งควรจะรู้ข้อเท็จจริงได้ เพราะถ้าพิจารณา
เปรียบเทียบแล้วบุคคลใจฉลาดหรือเขื่องง่าย ๆ ถึงแม้ว่าจะได้รับการคำทักเตือน แต่
ก็ยังคงควรจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายมากกว่าบุคคลซึ่งมีเจตนาหลอกหลวงแต่เริ่มแรก

๕.๑.๒ กรณีพิพาทระหว่างคู่กรณีกับบุคคลภายนอก

เมื่อมีการแสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉล บุคคลภายนอกอาจจะได้ไปซึ่ง
ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งจากนิติกรรมนั้น ซึ่งผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉล
อาจฟ้องร้องให้เพิกถอนนิติกรรมการโอนนั้นได้ หากปรากฏว่าบุคคลภายนอกทำการ
โดยไม่สุจริต

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Viscount Simonds, Halsbury's Laws of England,

p. 867.

๕.๑.๖.๑ ภาระการพิสูจน์

- ตามมาตรา ๑๒๑ วรรค ๓ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย บัญญัติว่า "ถ้าทำกลฉ้อฉลวงให้เขาบอกกลางการแสดงเจตนา การบอกกลางเช่นนั้น ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต" ซึ่งมีความหมายเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึงการบอกกลางการแสดงเจตนาที่ได้มาเพราะกลฉ้อฉลนั้น มิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต ดังนั้น หากผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลอ้างว่าบุคคลภายนอกไม่สุจริต ภาระการพิสูจน์จึงตกแก่ผู้แสดงเจตนา โดยถูกกลฉ้อฉล ที่จะนำสืบให้ข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง และโดยเฉพาะมาตรา ๖ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยก็กล่าวไว้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต ฉะนั้น เมื่อฝ่ายใดอ้างว่าอีกฝ่ายกระทำการไม่สุจริต ผู้อ้างก็ควรนำสืบ *

๕.๑.๖.๒ การยกข้อต่อสู้คดี

บุคคลภายนอกผู้ได้ไปซึ่งทรัพย์สินหรือสิทธิใด ๆ นั้น ย่อมยกข้อต่อสู้ได้ว่าตนได้มาโดยสุจริต หรือมีการให้สัตยาบันในนิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นแล้ว

มีข้อสังเกตในเรื่องความสุจริตของบุคคลภายนอกว่าตามมาตรา ๑๓๔ วรรค ๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยบัญญัติว่า "ถ้าบุคคลใดได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าเป็นโมฆียะ เมื่อบอกกลางแล้วท่านถือว่าบุคคลนั้นได้รู้ว่าการนั้นไม่สมบูรณ์" ซึ่งนักกฎหมายบางท่าน^๒ ให้ข้อสังเกตว่ามาตรา ๑๓๔ วรรค ๒ เป็น

โอสถ โกศิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ ๒ (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเซมม, ๒๕๑๗), หน้า

๒๓๐.

๒

ดร. จีค เศรษฐบุตร, คำอธิบายกฎหมายนิติกรรมและหนี้ เล่ม ๑, หน้า ๒๗๖.

การอธิบายถึงความสุจริตหรือทุจริต แต่ความจริงการที่รู้ว่านิติกรรมที่ตนเข้าเกี่ยวข้องกับ
เป็นโมฆียะนั้น จะว่าทุจริตก็เป็นการยาก เพราะแม้รู้ว่านิติกรรมเป็นโมฆียะแล้ว แต่
ยังไม่มีอาการบอกล่วงนิติกรรมนั้น—ก็ยังสมบูรณ์ก่อนซึ่งจะคงชำระตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม
ก็ตามมาตรา ๑๓๕ วรรค ๒ ได้บัญญัติไว้เช่นนั้น ก็คงถือแนวความกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้

๕.๖ การนำสืบ

๕.๖.๑ การนำสืบของคู่กรณี

เมื่อมีการฟ้องคดีเกี่ยวกับการแสดงเจตนาโดยถูกกลั่นแกล้งผู้ที่ถูกกล่าวอ้างว่า
ได้แสดงเจตนาโดยถูกกลั่นแกล้งจะต้องนำสืบให้หากเชื่อว่าตนได้แสดงเจตนาไม่โดย
ถูกกลั่นแกล้ง ซึ่งการนำสืบในเรื่องนี้ตามกฎหมายของต่างประเทศและของไทยไม่ไ้มี
บทบัญญัติไว้โดยเฉพาะแต่อย่างใด การนำสืบจึงกระทำโดยหลักเกณฑ์ทั่วไปในเรื่อง
พยานหลักฐาน

๕.๖.๒ การนำสืบของบุคคลภายนอก

ผู้เขียนเห็นว่ากรณีของบุคคลภายนอก เขาย่อมมีสิทธิที่จะนำพยานเข้าสืบ
เพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างหรือหักล้างน้ำหนักพยานของคู่กรณี ไม่ว่าจะเป็นการนำสืบ
โดยพยานเอกสาร พยานบุคคลหรือพยานวัตถุ เพราะบุคคลภายนอกซึ่งได้ไปซึ่งทรัพย์สิน
สินหรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งจากนิติกรรมที่เป็นโมฆียะโดยการแสดงเจตนาโดยถูก
กลั่นแกล้งนั้น เป็นการได้มาโดยการโอนแต่อีกทอดหนึ่ง ดังนั้นบุคคลภายนอกย่อมจะมี
สิทธิที่จะป้องกันหรือรักษาผลประโยชน์ของตนได้อย่างเต็มที่ว่าตนได้กระทำการโดย
สุจริต หรือในประการอื่น ๆ

๕.๓ หลักในการวินิจฉัย

หลักในการวินิจฉัยเรื่องกลั่นแกล้งนั้น มีบัญญัติไว้ตามมาตรา ๑๒๕ ประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยว่า "ในการวินิจฉัยคดีข้อสำคัญมีดังนี้ ก. กลั่นแกล้งคือ
ข่มขู่ก็ ทำนุให้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ อนามัย และนิสัยใจคอของผู้เข้าทุกข์
ตลอดถึงพฤติการณ์อันพึงระวังอันอาจเป็นน้ำหนักแห่งการนั้นด้วย"

การพิจารณาในเรื่องกลฉ้อฉล มักจะมีปัญหาในข้อเท็จจริงเป็นส่วนมาก ซึ่งศาลจะต้องวินิจฉัยว่าผู้ที่มาร้องขอเลิกนิติกรรมโดยอ้างเหตุกลฉ้อฉลนั้นได้แสดงเจตนาไปโดยถูกกลฉ้อฉลหรือไม่ ความในมาตรา ๑๒๔ ถึงกล่าวจึงเป็นบทแนะว่า ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้น ๆ ศาลจะต้องพิจารณาถึง เพศ อายุ ฐานะ อนามัย และนิสัยใจคของผู้เจ้าทุกข์ นั้น กับทั้งพฤติการณ์อื่น ๆ ด้วย มีข้อพิจารณาว่าการจะวินิจฉัยว่าผู้แสดงเจตนาได้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลหรือไม่นั้น ไม่ได้ใช้มาตรฐานของบุคคลทั่วไปในการเปรียบเทียบ ซึ่งกรมร่างกฎหมายได้ยกอุทธรณ์ไว้ดังนี้

อุทธรณ์เรื่องนี้เกิดปัญหาในข้อเท็จจริงโดยแท้ ตกในหน้าที่ศาลได้. วินิจฉัยกลฉ้อฉลหรือการข่มขู่ซึ่งไม่อาจล่วงบุคคลธรรมดา นั้นอาจมีผลกระทบกระเทือนบุคคลที่สูงอายุหรือหญิงหรือผู้มีใจอ่อนแอ

- ก. ชายกำไรมือซึ่งทำค้ายทองแดง และมีราคาแต่เพียงเล็กน้อยให้แก่ นาง ข. ผู้มีใจอ่อนแอเป็นเงิน ๒๐๐.- บาท เหมือนหนึ่งว่าทำค้ายทองกลฉ้อฉลทำโดยสะเพร่า ซึ่งไม่อาจล่วงคนอื่นได้ แต่ก็ยังเป็นกลฉ้อฉลตามความหมายในมาตรา ๑๒๔ ^๒

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการจะวินิจฉัยถึงสภาพจิตใจของผู้แสดงเจตนาว่าผู้แสดงเจตนาได้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลหรือไม่นั้น เป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง ดังนั้น หลักในการวินิจฉัยจึงต้องเปรียบเทียบกับบุคคลในสภาพเช่นเดียวกับผู้แสดงเจตนา กล่าวคือ แม้บุคคลทั่วไปจะไม่หลงเชื่อ แต่ถ้ามุบุคคลในสภาพเช่นเดียวกับผู้แสดงเจตนา นั้นหลงเชื่อก็ถือว่าผู้แสดงเจตนาได้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉล ^๓

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ - ๒ มาตรา ๑ - ๒๔๐, หน้า ๔๔๕.

^๒ กรมร่างกฎหมาย, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๖๔ บรรพ ๑ และ ๒ กับอุทธรณ์, หน้า ๔๕ - ๖๐.

^๓ ไปรศุรายละเอียด บทที่ ๒ หน้า ๓๗ ของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้.

๕.๘ การวินิจฉัยคดีที่กล่อดลที่ทำให้สำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม

ตามมาตรา ๑๖๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย บัญญัติเกี่ยวกับผลของการแสดงเจตนาโดยถูกกล่อดลว่า "การแสดงเจตนาอันใดมาเพราะ — กล่อดลก็ดี เพราะข่มขู่ก็ดี ท่านว่าเป็นโมฆียะ" และตามมาตรา ๑๖๖ ให้นับคดีว่า "การอันจะเป็นโมฆียะกรรมนั้นต่อเมื่อถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มีกล่อดลเช่นนั้น — การอันนั้นคงจะมีได้ทำขึ้นเลย"

หากพิจารณาตามบทบัญญัติดังกล่าว น่าจะทำให้เข้าใจว่าผลของการแสดงเจตนาโดยถูกกล่อดลที่ถึงขนาดทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะ อย่างไรก็ตามก็กล่าวได้ว่ากล่อดลโดยตัวมันเองไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เจตนาเสื่อมเสีย แต่กล่อดลจะก่อให้เกิดความสำคัญผิด และเมื่อแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดเจตนาจึงเสื่อมเสีย ดังนั้นเจตนาจะเสื่อมเสียต่อเมื่อผ่านขั้นตอนของการสำคัญผิดก่อน ดังนั้น เมื่อมีการทำกล่อดลที่ทำให้สำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม จึงมีปัญหาว่า ผลของการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมอันเกิดจากการทำกล่อดลนั้นเป็นเช่นไร เพราะตามมาตรา ๑๑๕ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยบัญญัติว่า "การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ท่านว่าเป็นโมฆะ....." ซึ่งต่างจากการแสดงเจตนาโดยถูกกล่อดลที่มีผลเป็นเพียงโมฆียะ

ในปัญหาดังกล่าว มีแนววินิจฉัยโดยคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นบรรทัดฐานในหลาย ๆ คดี และมีนักนิติศาสตร์ให้ความเห็นในปัญหานี้ไว้ ดังจะได้พิจารณาไปตามลำดับดังนี้

๕.๘.๑ แนววินิจฉัยโดยคำพิพากษาศาลฎีกา

ในปัญหาดังกล่าวนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยโดยอาศัยหลักในเรื่องความสำคัญผิดตามมาตรา ๑๑๕ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้ ทำให้ผลของการแสดงเจตนาเป็นโมฆะ ถึงแม้ว่าโดยข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีการหลอกลวงให้เข้าใจผิดอัน

เป็นเรื่องกลฉ้อฉลก็ตาม ดังตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๐๒/๒๕๑๗

คดีนี้ได้ความว่า โจทก์ไม่มีสิทธิในที่ดินที่จำเลยเช่า แต่ปกปิดทำให้จำเลย
เข้าใจผิดว่าโจทก์เป็นเจ้าของที่ดิน จึงเป็นเหตุให้จำเลยสัญญายอมรับเงินเพื่อออกจาก
ที่ดิน ถ้ารู้ความจริงจำเลยจะไม่ทำสัญญา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นการสำคัญผิดในสิ่งซึ่ง
เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม สัญญาเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๑๔

ทาสตราจารย์จิตติ ตั้งสภักดิ์ ได้บันทึกหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาดัง
นี้ว่า ปกปิดเป็นฉ้อฉลอย่างหนึ่งตามมาตรา ๑๒๕ ซึ่งทำให้การแสดงเจตนาเป็น
โมฆะตามมาตรา ๑๒๑ แต่การฉ้อฉลเพื่อปกปิดก็ทำให้สำคัญผิดได้ ถ้าสำคัญผิดใน
สิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา ๑๑๔ ไม่เพียงแต่เป็นโมฆะตาม
มาตรา ๑๒๑

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๗๕๗/๒๕๑๗

คดีนี้ได้ความว่า จำเลยที่ ๑ ทำสัญญาจะขายที่ดินแก่โจทก์ แล้วจำเลย
ที่ ๒ หลอกให้จำเลยที่ ๑ ลงลายมือชื่อในหนังสือมอบอำนาจเพื่อรับโฉนดจาก
สำนักงานที่ดิน แต่กลายเป็นใบมอบอำนาจให้ขายที่ดินโอนไปยังจำเลยที่ ๒ ศาล
ชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาให้เพิกถอนทะเบียนที่ดินที่โอนขายจำเลยที่ ๒ แล้ว
โอนขายแก่โจทก์โดยโจทก์ชำระราคา ๕,๐๐๐.- บาท จำเลยที่ ๒ ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่จำเลยที่ ๑ ใ้ลงชื่อในหนังสือมอบอำนาจให้
แก่จำเลยที่ ๒ ไปนั้น เป็นเรื่องที่จำเลยที่ ๒ พุกหลอกหลวงจำเลยที่ ๑ ให้จำเลย
ที่ ๑ ลงชื่อ เพื่อจำเลยที่ ๒ จะไปเอาโฉนดจากสำนักงานที่ดินมาให้จำเลยที่ ๑
ดังที่จำเลยที่ ๑ เบิกความโดยมีนายพล พ่วงอารีย์ซึ่งไปรับจำเลยที่ ๑ ค้ำยันเห็น
การที่จำเลยที่ ๑ ลงชื่อในหนังสือมอบอำนาจด้วยสำคัญผิดต่อเจตนาของจำเลยที่ ๑
ดังกล่าว หนังสือมอบอำนาจนั้นจึงตกเป็นโมฆะ นิติกรรมโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินและ
โรงเรือนระหว่างจำเลยที่ ๑ กับจำเลยที่ ๒ ซึ่งได้กระทำโดยหนังสือมอบอำนาจ

ระหว่างจำเลยที่ ๑ กับจำเลยที่ ๒ จึงไม่มีผลบังคับต่อกันได้ ที่พิพากษาและโรงเรือน
จึงยังคงเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยที่ ๑ อยู่ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสอง และ
ให้จำเลยที่ ๑ ปฏิบัติตามสัญญาจะซื้อจะขายได้ พิพากษายืน

ศาสตราจารย์จิติ ตึงศภัทัย ได้ทำบันทึกหมายเหตุท้ายฎีกา ว่ากลฉ้อฉล
ทำให้การแสวงเจตนาเป็นโมฆียะ ตามมาตรา ๑๒๑ แต่ถ้ามองขนาดทำให้สำคัญผิด
ในสาระสำคัญของนิติกรรม เช่น สภาพของนิติกรรมดังในคดีนี้ก็ เป็นโมฆะไปตาม
มาตรา ๑๑๕

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๕๘/๒๕๕๘

คดีนี้ได้ความว่าจำเลยทำสัญญาเช่าห้องและที่ดิน เสียค่าเช่าห้องเดือนละ
๔๕.๕๐ บาท ค่าเช่าที่ดินเดือนละ ๕๐ บาท ต่อมาโจทก์ผู้ให้เช่าว่าต้องทำสัญญา
เช่าแบบใหม่ ค่าเช่าแบบใหม่คิดค่าเช่าอย่างเดียวกัน ขอให้จำเลยลงนาม จำเลย
อ่านไม่ออก จึงลงนามไว้ ปรากฏว่าสัญญาใหม่ เรียกค่าเช่าถึง ๕๐๐ บาท ทั้งนี้
ศาลฎีกาพิพากษาว่า จำเลยทำสัญญาโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมจึงตก
เป็นโมฆะตามมาตรา ๑๑๕

จากตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการ
หลอกลวงซึ่งทำให้เกิดความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมนั้น ศาลฎีกาวินิจฉัย
โดยอาศัยหลักในเรื่องสำคัญผิดเป็นเกณฑ์ ซึ่งมีผลทำให้นิติกรรมเป็นโมฆะ แม้ว่า
ข้อเท็จจริงในแต่ละคดีจะเป็นเรื่องหลอกลวงให้สำคัญผิด อันเข้าหลักเกณฑ์ในเรื่อง
กลฉ้อฉลก็ตาม

๕.๔.๒ ความเห็นนักนิติศาสตร์

นักนิติศาสตร์ไทยมีความเห็นในปัญหาดังกล่าวเป็น ๒ ฝ่ายดังนี้

ความเห็นฝ่ายแรก เห็นว่าความสำคัญผิดอาจเกิดโดยถูกหลวงด้วยกลฉ้อฉล
ก็ได้ และถ้าวางให้สำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ผลเสื่อมเสียเป็นถึงโมฆะ

จึงเป็นข้อที่จะกล่าวอ้างถึงความเสียหายได้—ก็กว่าในฐานะที่เป็นการสำคัญผิดนั้น ถ้า
กล่าวอ้างในฐานะที่เป็นกลฉ้อฉลก็เป็นเพียงโมฆียะเท่านั้น ๑

ความเห็นของฝ่ายแรก จึงถือว่าเป็นเรื่องแล้วแต่การกล่าวอ้างว่าเป็น
ความสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉล ซึ่งมีผลแตกต่างกันแล้วแต่กรณี

ความเห็นฝ่ายที่สอง เห็นว่า ในกรณีที่ข้อเท็จจริงมีลักษณะเป็นทั้งสำคัญผิด
ในสิ่งที่เป็นการสำคัญแห่งนิติกรรม ทั้งมีลักษณะเป็นกลฉ้อฉลชนิดหลอกลวงให้เขา
สำคัญผิดในสิ่งที่เป็นการสำคัญแห่งนิติกรรม ก็ย่อมเรียกได้ว่ามี การแสดงเจตนา
บกพร่องซ้อนกัน ๒ ราย กรณีเช่นนี้จึงเป็นเรื่องกฎหมายขัดกัน จำเป็นจะต้องวินิจฉัย
แน่นอนลงไปว่า นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะฐานสำคัญผิดตามมาตรา ๑๑๕ หรือเป็นโมฆียะ
ฐานกลฉ้อฉลตามมาตรา ๑๒๑ วรรค ๑ ซึ่งในกรณีนี้เห็นว่าต้องเป็นโมฆะกรรม คือ
นิติกรรมเป็นโมฆะ ทั้งนี้เพราะโมฆะกรรมมีลักษณะแห่งความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรม
มากยิ่งขึ้นกว่าโมฆียะกรรม กล่าวคือ โมฆะกรรมนั้นไม่มีผลตามกฎหมายเลย ส่วน
โมฆียะกรรมนั้น นิติกรรมสมบูรณ์แต่อาจมีการบอกล้างได้ นิติกรรมที่เป็นทั้งโมฆะ
และโมฆียะจึงควรถือว่าอยู่ในลักษณะแห่งความไม่สมบูรณ์ชนิดมากที่สุดคือโมฆะ ๒

ดังนั้น ความความเห็นของฝ่ายที่สองจึงเห็นว่าจะต้องวินิจฉัยโดยอาศัย
หลักเรื่องความสำคัญผิดตามมาตรา ๑๑๕ เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นความเห็นในทำนอง
เกี่ยวกับแนววินิจฉัยโดยคำพิพากษากฎีกาตั้งกล่าวแล้ว นอกจากนี้แม้ว่าคู่ความจะกล่าว
อ้างว่าตนได้แสดงเจตนาไปโดยถูกกลฉ้อฉล ศาลฎีกาก็นำเหตุในเรื่องความสำคัญผิด

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม
และหนี้ เล่ม ๑ พ.ศ. ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๕, หน้า ๑๐๕.

ดร. จีต เสรมบุตร, คำอธิบายกฎหมายนิติกรรมและหนี้ เล่ม ๑, หน้า ๑๘๘.

ตามมาตรา ๑๑๕ มาวินิจฉัยได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๒๑/๒๕๐๑)

ในปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของฝ่ายที่สอง เพราะกลฉ้อฉลโดยตัวมันเองไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เจตนาเสื่อมเสียโดยตรง แต่กลฉ้อฉลจะต้องผ่านขั้นตอนของการสำคัญผิดเสมอ ทั้งนี้ เมื่อเกิดความสำคัญผิดในสาระสำคัญของนิติกรรมไม่ว่าจะเกิดจากเหตุสำคัญผิดเอง หรือถูกกลฉ้อฉลก็ตาม ผลก็คือเป็นโมฆะตามหลักเรื่องสำคัญผิด ซึ่งมีลักษณะของความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรมมากยิ่งขึ้นกว่าโมฆียะกรรม เพราะกฎหมายถือว่าการที่บุคคลสำคัญผิดในสาระสำคัญของนิติกรรมนั้นเป็นสิ่งร้ายแรง จึงบัญญัติผลให้เป็นโมฆะ นอกจากนี้กฎหมายของต่างประเทศโดยเฉพาะแนววินิจฉัยตามกฎหมายญี่ปุ่นซึ่งเป็นที่มาของเรื่องสำคัญผิดตามมาตรา ๑๑๕ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็วินิจฉัยโดยอาศัยหลักเรื่องสำคัญผิดซึ่งทำให้ผลเป็นโมฆะเช่นเดียวกัน *

๕.๕ อายุความ

ปัญหาเรื่องอายุความฟ้องร้องคดีนั้น หากเป็นการฟ้องร้องบังคับสิทธิหน้าที่ตามนิติกรรม อายุความย่อมเป็นไปตามชนิดหรือประเภทของนิติกรรมนั้น ๆ

ในกรณีนี้ผู้แสวงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลฟ้องเกี่ยวกับนิติกรรมอันเกิดจากการแสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลนั้น ตามมาตรา ๑๗๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย บัญญัติว่า "ถ้าสิทธิเรียกร้องจะเกิดขึ้นได้ก็เมื่ออาศัยการที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิบอกกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่งไซ้ ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่ขณะแรกที่จะอาจบอกกล่าวได้" บทบัญญัติมาตรา ๑๗๑ นี้เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องมิได้หมายความถึงสิทธิบอกกล่าว โดยเป็นกรณีที่สิทธิเรียกร้องอันเกิดขึ้นภายหลังที่ได้มีการบอกกล่าวแล้ว การบอกกล่าวนั้นก็คือการบอกกล่าวนิติกรรมซึ่งตกเป็นโมฆียะ ซึ่งตาม

J.E. de Becker, The Principles and Practice of the Civil Code of Japan, p. 76.

^๒ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม เล่ม ๒, หน้า ๔๗๔.

มาตรา ๑๓๔ วรรค ๓ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า "ในการนี้ให้ผู้เป็นคู่กรณีได้
กลับคืนยังฐานะเดิม และถ้าเป็นพันวิสัยจะให้กลับคืนเช่นนั้นได้ ก็ให้ได้รับค่าเสียหายชดใช้ให้
แทน" ทั้งนี้ สิทธิของคู่กรณีที่จะได้รับกลับคืนสู่ฐานะเดิม จึงเป็นสิทธิเรียกร้องซึ่งอยู่ภายใต้
บังคับของบัญญัติมาตรา ๑๓๑ ซึ่งกำหนดให้อายุความเริ่มนับตั้งแต่วันที่จะอาจบอกล้างโมฆียะ
กรรมนั้นได้เป็นต้นไป

ในการที่มาตรา ๑๓๑ นี้ บัญญัติเพียงว่า เริ่มแต่วันที่อาจบอกล้างได้โดยการ
ที่ใ้คำว่า "ที่จะอาจ" เท่านั้น มิได้บัญญัติว่า "นับแต่เมื่อมีการบอกล้าง" ฉะนั้น สิทธิเรียกร้อง
ตามมาตรา ๑๓๑ นี้ จึงเริ่มนับอายุความทันทีที่ดำเนินการมอันเป็นโมฆียะขึ้นโดยไม่จำกัดคำนึง
ถึงว่าได้มีการบอกล้างโมฆียะกรรมนั้นหรือไม่ เพราะเมื่อใดที่ดำเนินการมแล้วคู่กรณีฝ่ายที่มีสิทธิ
จะบอกล้างทันที แม้ความจริงเขาอาจจะบอกล้างได้ในภายหลังต่อมา หรือแม้ในที่สุดไม่มีการ
บอกล้างเลยอายุความก็เริ่มนับไปแล้ว ตัวอย่าง เช่น ก. ทำกลดฉลุลอกหลวง ข. อายุความ
ที่ ข. จะเรียกร้องตามสิทธิเรียกร้องภายหลังการบอกล้างคงที่กล่าวมาตามมาตรา ๑๓๔ วรรค
๓ นั้น ย่อมเริ่มนับตั้งแต่วันที่ ข. อาจบอกล้างโมฆียะกรรมนั้นไป คือ ตั้งแต่เวลาที่ไ้ทำ
นิติกรรมอันตกเป็นโมฆียะนั้นเป็นต้นไป *

สำหรับกำหนดเวลาของอายุความนั้น ไม่มีบัญญัติไว้โดยเฉพาะจึงย่อมอยู่ในหลักเกณฑ์
ทั่วไปตามมาตรา ๑๖๔ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คืออายุความ ๑๐ ปี (คำพิพากษาฎีกา
ที่ ๑๘๑๘/๒๕๑๐)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย